

Nicolae ENCIU

Doctor habilitat în istorie, Institutul de Istorie. Domenii de interes științific: istoria contemporană a românilor și universală, demografia contemporană. Cărți publicate: *Scrierea și rescrierea istoriei. Tendințe recente în istoriografia rusă de reinterpretare a participării Rusiei țariste la Primul Război Mondial*, Chișinău: ARC, 2016; 1918. *Pe ruinele imperiului spulberat de istorie. Basarabia în pragul modernității*, Chișinău: ARC, 2018; *În componența României Întregite. Basarabia și basarabenii de la Marea Unire la notele ultimative sovietice*, București: Editura Academiei Române, Editura Istros a Muzeului Brăilei „Carol I”, 2018; *Emmanuel de Martonne – l'avocat de la Roumanie à la Conférence de Paix à Paris en 1919–1920 en matière de Bessarabie*, Mauritius: Éditions Universitaires Européennes, 2018 etc.

BASARABIA CA PREFEAȚĂ, CUPRINS, REZUMAT ȘI CONCLUZIE A UNEI VIEȚI TRĂITE SUB PATRU REGIMURI

Motto: „Pe scurt, pentru mine, Basarabia este prefața, cuprinsul, rezumatul și concluzia vieții mele, iar anii hotărâtori din viața mea, când m-am format ca adolescent, tânăr și cetățean român pentru tot restul vieții mele, i-am trăit acolo.”
Alexandru Budișteanu

Născut în anul 1928, distinsul intelectual dr. Alexandru Budișteanu este cunoscut marelui public nu numai prin faptul că a exercitat funcția de Arhitect-șef al capitalei României în perioada 1977–1983, sau că, pe plan internațional, a reprezentat România pe linia CAER și ONU, că a fost funcționar internațional în secretariatul ONU de la New York etc., ci și prin descendența sa basarabeană, fiind născut la Bălți, unde și-a petrecut copilăria și adolescența, a fost nevoit să se refugieze după august 1944 în dreapta Prutului, locuind, într-o primă etapă, la Ploiești și studiind ulterior la universitate arhitectura, pentru a deveni arhitect urbanist în 1965.

Dincolo de meritele sale multiple și incontestabile, inclusiv titlul Doctor Honoris Causa al Universității de Stat „Alec Russo” din Bălți, la care se mai adaugă și faptul că o clasă omagială a Liceului „Ion Creangă” din Bălți îi poartă numele, iar din 1996 a fost înființat și un premiu anual „Alexandru Budișteanu”, decernat premianților de onoare ai acestui liceu, descendența basarabeană a dr. Alexandru Budișteanu, așa cum recunoaște chiar protagonistul prezentului demers,

„face parte din structura mea sufletească intimă și mă definește implicit”. Mai mult ca atât, autorul subliniază, că locul unde a văzut lumina zilei – Basarabia – constituie marcajul, blazonul și, în mare parte, destinul vieții sale [1, p. 20].

Căci renegarea originii etnico-geografice, așa cum pe bună dreptate afirmă Alexandru Budișteanu, prin încercarea încă de la început a unei desprinderi, apoi a unei integrări forțate într-o altă entitate, considerând că ne va aduce galoane sociale în mod automat, nu este altceva decât „o naivitate sau un gest de oportunism, care nu face cinste și nici nu poate desființa realitățile peremptorii, purtate în noi tot restul vieții”. În consecință, provincia în care te-ai născut constituie „un dat fundamental”, a cărui importanță o acceptă și o respectă așa cum se cuvine, pentru rolul său în viața fiecăruia, disprețuind formula *ubi bene ibi patria* și considerându-i pe cei care se dezic de originea lor etnico-geografică niște estropiați social.

Mai recent, la numeroasele calități de excepție ale dr. Alexandru Budișteanu s-a adăugat și aceea de memorialist de mare talent literar,

editând consecutiv două volume autobiografice prin care cele circa cinci decenii de dominație comunistă devin accesibile înțelegerii nu numai cercetătorilor și specialiștilor în domeniu, ci și, în egală măsură, marelui public.

Primul volum, *Între istorie și judecata posterității* [1], constituie o serie de dialoguri ale istoricului și publicistului Flori Bălănescu purtate cu distinsul doctor arhitect între iulie 2008 și ianuarie 2010, – o „mărturie-document”, așa cum aprecia acad. Dinu C. Giurescu, „în care lucrurile sunt privite în față, fără ocolișuri, fapt care îi asigură durata în timp”.

Cel de-al doilea volum de memorii al distinsului arhitect Alexandru Budișteanu, *Sub patru regimuri pe toate continentele* [2], s-a bucurat, chiar de la lansarea sa, de cele mai elogioase aprecieri din partea unor personalități notorii ale vieții științifice și culturale din România, inclusiv ale prof. dr. Radu Ciuceanu (director INST, care a scris și Prefața lucrării prezentate), conf. dr. Octavian Roske (INST), prof. univ. dr. Ioan Scurtu (Academia Oamenilor de Știință din România), prof. dr. Vasile Buga (INST), prof. univ. dr. Radu Ștefan Vergatti (AOȘR) ș.a.

Pregătit în cadrul și sub egida Institutului Național pentru Studiarea Totalitarismului (INST) al Academiei Române, volumul de memorii al dr. arh. Alexandru Budișteanu se înscrie în programul editorial de recuperare a istoriei românilor prin ochii și experiența unor personalități de marcă implicate activ în evenimentele și procesele istorice descrise. În cadrul evenimentului lansării, desfășurat în ziua de 12 februarie 2015 la sediul INST [3], vorbitorii au subliniat caracterul de unicitate al volumului, stilul deosebit prin care autorul își invită cititorii să ia contact cu perioade și epoci importante pentru conturarea și devenirea unei personalități lucide și, nu în ultimul rând, asimilarea unor lecții importante ale istoriei României interbelice și postbelice.

Așa cum pe bună dreptate afirmă prof. dr. Radu Ciuceanu în consistentul *Cuvânt înainte* la volumul *Sub patru regimuri pe toate continentele* [4], orice memorialist își asumă *volens-nolens* o datorie mai mult decât ingrată, din sute

Alexandru Budișteanu

de motive, dintre care câteva din ele te fac și victimă, dar și procuror, excluzând din capul locului statura imparțială, neutră, a magistratului-judecător, astfel încât de la început trebuie să te hotărăști cât scrii și, mai ales, de ce îți scrii amintirile. Însă chiar și după depășirea respectivelor dileme și decizia de a trece totul la persoana întâi, intervin alte capcane și primejdii, una din ele fiind și aceea că, „atunci când te apuci să așterni pe hârtie amintiri, păreri, începi să te gândești, în primul rând, dacă subiectul intră într-o meritocrație recunoscută, adică dacă efortul tău de zi și noapte în aprecierea unei vieți are șanse sigure de reflex social, profesional și, mai ales, istoric” [4, p. 9].

Din fericire, același prefațator prof. dr. Radu Ciuceanu înlătură cu hotărâre orice semne de întrebare și incertitudini în această privință, afirmând că opera memorialistică a arhitectului Alexandru Budișteanu reprezintă „nu numai o cărămidă valoroasă la temelia memorialisticii postcomuniste, dar, în același timp, este un act de curaj, o veritabilă spovedanie, care așteaptă să obțină cândva, ca și noi toți, prin mărturisire sinceră, apropierea de potirul sfintei împărțășanii!” [4, p. 21]. Mai mult chiar, „opera fundamentală a domniei sale s-ar cuveni

să provoace un tsunami cu efecte benefice în societatea noastră (ne)civilă, conducându-i pe cei cărora Dumnezeu le mai întinde generos firul vieții, să-l imite, spre folosul tinerilor și rostirea adevărului, unul și neîmpărțit” [4, p. 22].

Așa cum afirmă autorul, dr. arh. Alexandru Budișteanu, volumul elaborat constituie o descriere a vieții sale, aspectele caracteristice ale acesteia fiind prezentate în ordine cronologică. Cele patru regimuri, în care fie că a trebuit să trăiască, fie că a optat, sunt: 1) un regim românesc, creștin, democratic și național în perioada interbelică (1928–1940); 2) regimul de ocupație sovietică despotice și comunist (1940–1941); revenirea la un regim românesc în perioada 1941–1945, urmat de cel de al treilea regim – 3) cel comunist românesc din perioada 1945–1989 și, în fine, 4) cel instaurat în 1989, autorul regăsindu-se în cel din urmă, nădăjduind „într-o Românie pășită și ispășită pe drumul unei veritabile democrații creatoare și decente”.

Constând din 22 de capitole, anexe, album foto ilustrând familia, profesia autorului dar și societatea, ambianța culturală în care a crescut și s-a format, paginile în care autorul își descrie destinul său de basarabean prezintă, indiscutabil, un interes aparte, aceasta însemnând că „nu basarabienii au trecut prin istorie, ci istoria a trecut prin (peste?) ei”. „M-am născut în Basarabia, – afirmă Alexandru Budișteanu, – și acest fapt face parte din structura mea sufletească intimă și mă definește implicit, cu tot ce înseamnă această”. Întrucât atât copilăria, cât și adolescența și le-a petrecut în Basarabia, respectiva perioadă a fost, așa cum susține autorul, definitorie pentru a se forma, ca individ și cetățean, pentru tot restul vieții sale. Așadar Basarabia, conchide autorul, „locul unde am văzut lumina zilei, este marcajul, blazonul și, în mare parte, destinul vieții mele”.

Pentru mulți dintre basarabeni, explică în continuare Alexandru Budișteanu, destin basarabean „înseamnă că te-ai născut într-o localitate, pe o stradă, într-o casă și nu te-ai mutat nicăieri. Te-ai născut, de exemplu, cetățean al României Mari. Locuind exact în aceleași condiții, devii, peste noapte, cetățean sovietic. După un an de zile, redevii cetățean român. După trei

ani de zile, locuind nemișcat tot acolo, devii din nou cetățean sovietic. După 47 de ani, șezând pe aceeași prispă, devii cetățean al Republicii Moldova” [2, p. 23].

Într-o lume puternic bulversată și dezorientată, în care mai toate principiile și valorile societății democratice tradiționale sunt supuse unui intens proces de eroziune, dr. arh. Alexandru Budișteanu vine în fața semenilor săi cu o veritabilă lecție de istorie și de patriotism, definind patriotismul drept un sentiment nobil, care, înțeles corect, rămâne valabil și astăzi, depășind spațiul și timpul.

Patriotismul, acea dragoste față de baștină, față de locurile unde te-ai născut – fără să nesocotești sau să asuprești semeni de altă nație, limbă sau credință – dar conform căruia tu nu poți fi indiferent, ci dimpotrivă, dorești ca valorile care te definesc pe tine și pe cei din familia ta, precum și pe cei care îți sunt rude de sânge, să fie recunoscute și respectate, putând să se dezvolte spre bunăstarea și progresul colțului tău de lume, care ți-a fost hărăzit datorită destinului tău biologic, mai presus de tine. Din acest punct de vedere, patriotismul autorului este dragostea față de oameni și pământul numit Basarabia – un cuvânt frumos, care sugerează, datorită celor patru a-uri din cuprinsul său, o biserică având patru turle, – implicit parte inalienabilă a Moldovei și a României.

Un element important și definitoriu al patriotismului îl constituie originea etnică. Este adevărat că originea etnică poate avea și conotații mai puțin plăcute, amintind de persecuții și mari nedreptăți. Însă vina este numai a modului în care unele personaje istorice au mânuit patriotismul. Așa cum afirmă autorul volumului, oamenii sunt, în principiu, egali și asemănători, însă unele trăsături care te definesc, totuși, fundamental, te diferențiază de semenii tăi, corespunzând etniei din care faci parte. Din acest punct de vedere, Alexandru Budișteanu se consideră „pe trei sferturi român și un sfert rus”. Sigur, acest sfert conține avantajul unor calități pe care, indiscutabil, le au rușii. Însă, așa cum nu poți fi concomitent și român și rus, iar polarizarea devine obligatorie, impusă, în primul rând

din punct de vedere administrativ, de statul și autoritățile de care depinzi, autorul se autodefinește drept patriot român. De fapt, Alexandru Budișteanu se consideră basarabean, moldovean și român și toate acestea – simultan, definitiv și fără nicio contradicție între ele [2, p. 441].

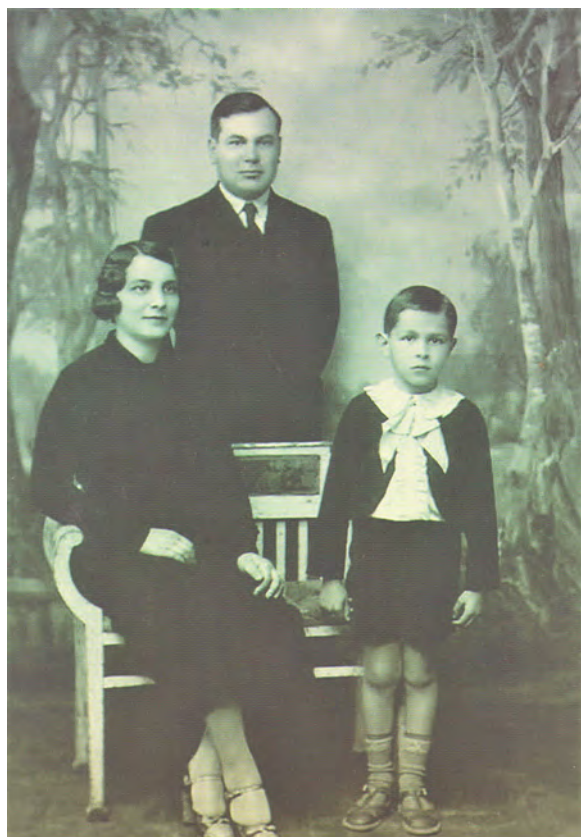
Optiunea de a fi român s-a datorat educației primite de Alexandru Budișteanu în casa părintească și în societatea românească interbelică, inclusiv în școlile din România, precum și datorită unor episoade din viață, care l-au obligat să aibă o atitudine tranșantă.

Înainte de 1940, faptul că era basarabean nu i-a creat nici un fel de probleme în cadrul României de atunci. Conform mărturiei autorului, viața în anii interbelici era stabilă și bine organizată. A beneficiat de sistemul de învățământ public din România Mare, pe care îl consideră eficient și de o calitate care i-a permis apoi să-și continue educația și pregătirea profesională în condiții și cu rezultate foarte bune.

Aceasta a fost perioada când Alexandru Budișteanu și ceilalți copii și adolescenți din Basarabia s-au format pentru toată viața ca patrioți români, în sensul real și frumos al acestui cuvânt. „Implicit, patria mea era România, – afirmă autorul volumului, – și mi se părea absolut normal să cred în valorile care ni se inculcau în școală și în liceu, iar dacă ar fi fost nevoie, mi se părea firesc să mă duc pe front și să mor pentru patrie. Aceste vorbe, care acum sună desuet, ca să nu spun ciudat, erau pentru mine și pentru cei de vârsta mea niște adevăruri evidente și absolute” [2, p. 40].

A intervenit însă fatidicul an 1940, cu notele ultimative sovietice și consecințele acestora, urmând o perioadă în care „basarabienii au fost expuși la pericolele determinate de vitregiile istoriei, abătute asupra provinciei lor, suplimentar față de alte provincii ale României”.

Fiind bălțean de la vârsta de patru ani – Alexandru Budișteanu este născut în luna august 1928 – la venirea sovieticilor în luna iunie 1940 avea deja 11 ani, amintirea cumplitului an marcându-l pentru toată viața, dată fiind „groaznică răsturnare de valori și situații”. Autorul evocă evenimentele din seara zilei de 27

Larisa Lașkevici, împreună cu părinții Anton și Anna Lașkevici, or. Tiraspol, 1936 [38].

iunie, când la radio a fost difuzată știrea despre ultimatumul adresat de URSS României privind cedarea Basarabiei și a Bucovinei de Nord și, în special, dureroasa retragere a trupelor române: „Pe caldarâm, printre laturile zidului de soldați ruși, de tancuri și de privitori, se retrăgeau soldații români. Unii pe cai, alții pe jos. Se mișcau cu privirile în pământ. Acesta era drumul lor către Prut. Îmi erau familiari. Pe ei îi cunoșteam și erau ai mei. Săracii...”.

Potrivit relatării autorului, „pentru prima dată îi vedeam pe soldații noștri – pe care mă obișnuisem să-i admir la paradele de 10 Mai, pășind atunci mândri – comportându-se acum ca o armată învinsă, retrăgându-se demoralizată, umilită. M-a apucat o mare tristețe. Cum era cu «hotărârea de a lupta și de a-ți apăra glia strămoșească cu prețul vieții»? Cum era cu declarațiile Regelui Carol: «armata este bine înzestrată» și „nu vom ceda nici o brazdă de pământ»? Oare nu mi-ar fi făcut mai multă plăcere să fim acum în plin război, cu orice risc, frontul fiind undeva pe la Nistru, iar noi sub bombardamentul gigan-

ticelor avioane văzute mai devreme, dar simțind că suntem angajați cu toții într-un război demn, al apărării de patrie? Iată că se aplica citatul din *Decebal către popor*: «Capul cel plecat sabia nu-l taie, dar cu umilință lanțul încovoiaie». Și ce ni se mai spusese? Nu cumva: «Du-te la bătaie și de-o fi să mori, îți va fi mormântul încununat cu flori»? Și, în general, ce ne învățaseră pe noi învățătorii și profesorii noștri, la școală și la liceu? Și ce scria în toate cărțile noastre de istorie? Și ce învățam noi în fiecare săptămână în ziua închinată străjeriei? Acum eram în plin exercițiu dureros de lecție de istorie și literatură revizuită, care se aplica în mod șocant pe viu...” [2, p. 91].

Indiscutabil, dr. Alexandru Budișteanu este perfect conștient de faptul că hotărârea Consiliului de Coroană de acceptare a ultimatumului sovietic a fost dictată de realitatea dură, întrucât eroismul sortit pieirii certe excludea o posibilă revanșă ulterioară. Și totuși: „Finlandezii de ce rezistaseră acum câteva luni? Parcă ei avuseseră șanse mai mari? La mine educația patriotică permitea funcționa perfect. Acum eram cu moartea în suflet. Eu mă retrăgeam cu soldații români, fără să fi tras un singur foc. Pentru mine ei nu erau «ei». Pentru mine ei erau «noi». Cu mintea mea de acum, mă gândesc că în prezent reacțiile la un atac se fac probabil pe baza unei «cost-benefit analysis». Dar în 1940 parcă era mai normal să gândești tot cu mintea unui plăieș, care scotea, să se apere, pur și simplu, sabia, ghioaga sau sulița, așa cum făcuse de secole” [2, p. 91-92].

Reflecțiile autorului nu se rezumă și nici nu se reduc la destinul său de basarabean. Cititorii volumului memorialistic au posibilitatea de a se documenta, din prima sursă, despre cum se trăia în România interbelică, despre comportamentul sovieticilor în Basarabia ocupată, despre realitățile din România comunistă, despre studiile autorului la Moscova, unde s-a „adăpat” de la știința sovietică, despre cum a devenit arhitect și urbanist român, inclusiv Arhitect-șef al Capitalei și observațiile sale despre Nicolae Ceaușescu în calitate de muncitor autodidact, și nu de despot luminat etc.

Astfel, unul din momentele esențiale ale autobiografiei lui Alexandru Budișteanu îl con-

stituie numirea și activitatea în importanta și responsabilă funcție de Arhitect-șef al municipiului București, de care se leagă atât satisfacția de a fi fost, timp de 6 ani, autor sau coautor la numeroase proiecte de urbanism, arhitectură și gospodărie edilitară ale Capitalei, cât și, în egală măsură, o seamă de regrete profesionale.

Numirea sa în funcție de Arhitect-șef este descrisă în următorii termeni: „În anul 1977, după cutremur, când Ceaușescu și-a dat seama că nu numai Dumnezeu, ci și el, poate răscoli și restructura orașul, a început și o amplă acțiune de găsimire a unui Arhitect-șef, pe postul rămas liber după demiterea arhitectului Mircea Dima. La un moment dat am fost chemat la cabinetul Nr. 1, care atunci era provizoriu în fostul Palat Regal și am avut o discuție cu Ceaușescu, în *tête-à-tête*, timp de vreo 40 de minute. Atunci s-a combinat dragostea a doi provinciali față de Capitala României. Dragostea mea, care mă vedeam un fel de mini-Albert Speer, arhitectul lui Adolf Hitler, influențând benefic un faraon constructor, și dragostea lui Ceaușescu pentru București, care era declarată ritos, dar care a fost cea a unui demiurg exterminator, care se pregătea să treacă orașul prin foc și sabie, pentru a-l târi cu forța spre culmi de mare glorie. După această discuție am fost înscăunat Arhitect-șef, în iulie 1977, pe vremea lui Ion Dincă, rămânând în funcție 6 ani, până în august 1983” [2, p. 270].

Pe scurt, a fost, așa cum afirmă dr. arh. Alexandru Budișteanu, „perioada cea mai complexă și dificilă a vieții”, „o adevărată perioadă de foc”, „o mare și dură perioadă, atât din punct de vedere al efortului profesional, cât și al celui legat de implicarea personală în relațiile sociale”. Totodată, marele regret profesional al Arhitectului-șef al Capitalei din anii 1977–1983 rămâne de a nu fi reușit ca în cazul municipiului București să fi jucat rolul de modelator sau planificator al dezvoltării sale, așa cum sperase atunci când acceptase funcția respectivă. Aceasta deoarece Ceaușescu „s-a dovedit un incult, mânat de dorințe personale nesăbuite, care nu dorea decât să-și creeze monumentul unei glorii personale, care, în mod fals, trebuia să se suprapună și cu bunăstarea iluzorie a unor supuși în fond ignorați”.

Întemeindu-se pe experiența sa de conlucrare nemijlocită cu Nicolae Ceaușescu în anii când a deținut importanta funcție de Arhitect-șef al Capitalei, dr. arh. Alexandru Budișteanu este unul din puținii autori de după 1989 care nu numai a încercat, dar a și reușit să explice cu argumente de rigoare esența „patriotismului” acestuia, fiind bine știut că Ceaușescu „credea că numai el are dreptate și că binele României, pe care îl dorea, de altfel sincer, se va realiza în mod cert în timp, indiferent dacă aceasta însemna, de fapt, suferințe pentru cetățenii țării”.

Așa cum afirmă autorul volumului, patriotismul, ca noțiune generală, nu este neapărat și totdeauna sinonim cu respectarea unor principii morale, practica demonstrând că dictatorii pot să-și ducă popoarele la pieire, fiind convinși că istoria și generațiile viitoare le vor da dreptate. Or, experiența de colaborare a dr. arh. Alexandru Budișteanu cu Nicolae Ceaușescu, în domeniul gospodăririi Capitalei, a demonstrat că binele pe care acesta din urmă îl dorea, nu se potrivea cu logica și cu niște principii științifice și tehnice corecte: Ceaușescu „se considera mai presus de aceste considerente și principii, obligându-i pe cei din jur să se supună aceluși „bine” dorit de el, pe care aprecia că „supușii” trebuie să-l materializeze pur și simplu – nemijlocit – după gândirea lui foarte adesea incultă și arbitrară” [2, p. 331].

Totodată, autorul nu ezită să afirme, la fel de tranșant, că a existat și un domeniu, pentru care l-a apreciat total pe acest „muncitor autodidact, dotat cu viclenie funciară și cu accente, câteodată în exces, patriotice și naționale”: era opoziția și antipatia lui față de tendința sovietică de dominare și aservire a României. „În ciuda regimului dur și apăsător instaurat de el și de soția sa în România, menționează Alexandru Budișteanu, în același timp, din punctul de vedere al politicii externe și rolului jucat de România, țara noastră a beneficiat de o recunoaștere internațională importantă, admisă de toate taberele principale care se confruntau pe plan mondial”. Din nefericire, conchide autorul, după aceea, România nu a mai fost în stare, cel puțin până în prezent, să se bucure de același prestigiu [2].

Iată un mare paradox al istoriei noastre contemporane!

Dincolo de valoarea documentară a memoriilor dr. arh. Alexandru Budișteanu, care ne ajută să refacem o lume pe care documentele oficiale nu o pot reda, iar oamenii de astăzi n-o mai înțeleg, lucrarea probează un talent literar de excepție al autorului, făcând-o accesibilă nu numai cercetătorilor și istoricilor de profesie, ci și, în egală măsură, marelui public. Memoriile dr. arh. Alexandru Budișteanu sunt de o reală utilitate inclusiv și mai ales pentru generațiile în creștere, autorul adresându-le îndemnul rezultat din experiența întregii sale vieți: „să nu vă vindeți niciodată sufletul pentru niște avantaje, care ar putea părea puse în slujba unor țeluri înalte, inclusiv profesionale. Toate aranjamentele de acest fel sunt păguboase și până la sfârșit veți pierde. Compromisurile se răzbună și veți rămâne cu cenușă între degete, și cu regrete, care nu vor mai putea fi reparate sau consolete”.

La capătul unor reflecții pe cât de profunde și de interesante, pe atât de instructive asupra modului în care a trăit și a activat în patru sisteme social-politice, autorul volumului se declară un naționalist, cu tot ce înseamnă frumos și nobil acest cuvânt. A fi naționalist, în accepția dr. arh. Alexandru Budișteanu, înseamnă să fii un susținător fără rezerve al statului-națiune și, în același timp, orice structură internațională, ca să o accepți, trebuie să respecte interesul național al țării tale. Respectiv, înainte de a vorbi de o Europă unită, precum și de o societate mondială unică, este important să avem certitudinea că în această Europă a națiunilor, cum s-a mai spus, precum și în această lume multipolară sau chiar unipolară, întră națiuni egale, ale căror interese sunt respectate și dezvoltate, fără profitori sau învinși, ci numai membri egali, cu perspective de dezvoltare și progres egale.

Avem avantajul, își încheie reflecțiile dr. arh. Alexandru Budișteanu, al unor lecții de istorie, care ne-au fost aplicate silit, dar care ne-au făcut să învățăm ce trebuie, la școala cu frecvență obligatorie a istoriei, îndemnându-ne să demonstrăm că avem note bune la acest capitol,

datorită inclusiv cursurilor la care am participat *volens-nolens*.

Referințe bibliografice:

1. *Între istorie și judecata posterității / Alexandru Budișteanu în dialog cu Flori Bălănescu*; cuvânt înainte: Dinu C. Giurescu; postfață: Radu Ciuceanu, București: Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, 2010, 380 p.

2. Budișteanu, Alexandru. *Sub patru regimuri pe toate continentele*. Cuvânt înainte de prof. dr. Radu

Ciuceanu. București: Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, 2014, 604 p.

3. <https://academiaromana.wordpress.com/2015/02/13/institutul-national-pentru-studiul-totalitarismului-lasare-de-carte-2>

4. Ciuceanu, Radu (Directorul Institutului Național pentru Studiul Totalitarismului). *Cuvânt înainte la Sub patru regimuri pe toate continentele* de Alexandru Budișteanu, București: Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, 2014, p. 7-22.

Basarabia ca prefață, cuprins, rezumat și concluzie a unei vieți trăite sub patru regimuri

Rezumat. Constituind un elogiu adus distinsului arhitect Alexandru Budișteanu, demersul de față prezintă reflecțiile arhitectului asupra celor patru sisteme social-politice în care a trăit și a activat el însuși. Alexandru Budișteanu se declară un naționalist și un patriot. Din punct de vedere al etniei, arhitectul este un român cu o descendență basarabeană. Dr. Alexandru Budișteanu s-a născut la Bălți în 1928, dar a fost nevoit să se refugieze în România, în 1944, unde, în perioada 1977–1983, a exercitat funcția de Arhitect-șef al municipiului București. În calitate de memorialist, a editat două volume autobiografice: *Între istorie și judecata posterității* (2010), alcătuit dintr-o serie de dialoguri între istoricul și publicistul Flori Bălănescu și arhitectul însuși, și *Sub patru regimuri pe toate continentele* (2014), care descrie cronologic cele patru regimuri politice. Datorită acestor lucrări, perioada dominației comuniste devine accesibilă înțelegerii nu numai cercetătorilor, ci și marelui public, generațiilor viitoare.

Cuvinte-cheie: Alexandru Budișteanu, memorialist, arhitect-șef, București, România, regimuri politice, patriotism, naționalism, Bălți, Basarabia.

Bessarabia as a preface, content, summary and conclusion of a life lived under four regimes

Abstract. Representing a praise brought to the distinguished architect Alexandru Budișteanu, the given approach presents the architect's reflections on the four socio-political systems in which he had lived and activated. Alexandru Budișteanu declares himself a nationalist and a patriot. Ethnically, the architect is a Romanian from Bessarabia. Alexandru Budișteanu was born in Bălți in 1928, but had to take refuge in Romania in 1944, where, from 1977 to 1983, he served as Chief Architect of Bucharest. As a memorialist, he edited two autobiographical volumes: *Between History and the Judgment of Posterity* (2010), consisting of a series of dialogues between historian and publicist Flori Bălănescu and the architect himself, and *Under Four Regimes on All Continents* (2014), which describes chronologically the four political regimes. Thanks to these works, the period of communist domination becomes accessible not only to researchers, but also to the large public, to future generations.

Keywords: Alexandru Budișteanu, memorialist, chief architect, București, România, political regimes, patriotism, nationalism, Bălți, Basarabia.